

CİLT 14, SAYI: 4, NİSAN 1986

Türk sanayicileri ve iş adamları derneği

görüŖ

GÖRÜŞ (AYLIK YAYIN) NİSAN 1986

Türk Sanayicileri ve İş Adamları Derneği

Sahibi ve Sorumlu Neşriyat Müdürü:
Türk Sanayicileri ve İş Adamları Derneği
Yönetim Kurulu Başkanı *Sakıp Sabancı*

Yazı İşleri Müdürü:
Türk Sanayicileri ve İş Adamları Derneği
Genel Sekreteri *Ertuğrul İhsan Özol*

Adres:
Cumhuriyet Cad. Ferah Apt. No. 233/9
Harbiye - İST. Telefon: 146 24 12

Görüşteki yazılar, kaynak olarak TUSİAD
GÖRÜŞ'ün belirtilmesi koşuluyla izinsiz kul-
lanılabilir.

Basıldığı Yer:
Lebib Yalkın Yayınları ve Basım İşleri A.Ş.
Telefon: 143 15 75 / 5 Hat

1974 YILI KURUMSAL VE EKONOMİK GÖZLEM

Bu Sayıda,

Türk Parasının Konvertibilitesi Sorunu	4
Üçüncü OPEC Şoku	9
Dolaylı Vergilerde Reform: ABD Örneği	13
Savunma Sanayiini Geliştirme ve Destekleme Fonu	16
Balık Ticaretinde Sorunlar.	18
Baker Planı	22
Amerika Sanayileşmede Geri Kalıyor	28

Türk Parasının Konvertibilitesi Sorunu....

Konvertibilite kapalı ekonomilerin dışa açılmasında en önemli araçlardan birisidir.

Uzun süre dışarı kapalı kalmış ekonomilerde ekonomik yapılar ve davranışlar tamamen iç duruma göre oluşmuştur. Bunların tedricen uluslararası koşullara göre değişmeleri bir geçici dönemi ve geçiş dönemi planlamasını zorunlu kılar.

Kapalı ekonomi düzeni ve kambiyo kontrol tedbirleri içinde işlerini kurmuş bazı kimseler hariç bir ülke parasının konvertibiliteye doğru mesafe almasına karşı olamaz, bu açıdan konvertibilite ulusal bir hedef olarak düşünülmelidir.

Uygulamada, konvertibilite çok değişik anlamlarda kullanılmaktadır.

Tam konvertibilite: Yerli ve yabancıların cari işlem ve sermaye işlemleri ayırt edilmeksizin bir ülke parasının yabancı paralara serbestçe çevrilebilmesidir.

Dış Konvertibilite: Sadece yabancılara cari işlemler konusunda verilen değişim serbestisidir.

İç konvertibilite: Cari işlemlerde sadece vatandaşlara tanınan değişim sistemidir.

Uluslararası ticarete ödeme araçları malların gidiş istikametinin aksine olur, yani mal ülkeye girerken döviz dışarı gider, mal ülkeyi terkederken ise döviz içeri girer.

Bu durum, konvertibilitede ilk denge koşulunun ülkede iç ve dış mali ve ekonomik istikrarının sağlanmış olmasını zorunlu kılar. Konvertibilite büyük rezervler birikimini gerekli kılmaz. Dış açıklara rağmen konvertibiliteye geçen ülke örnekleri vardır.

Konvertibilitede diğer önemli koşul döviz kazanan ile döviz ihtiyacı olanlar arasındaki kanalın mümkün mertebe kısa ve az masraflı olması zorunluluğudur. Bu sağlanamazsa zaman zaman krizler ve spekülasyon kaçınılmaz olur. Bu mahzur ülkede sınırlı da olsa örneğin bankalararası bir döviz piyasasının bulunmasını konvertibilite açısından zorunlu kılar.

Diğer bir koşul, ülkenin dış borçları için döviz borsasına büyük miktarlarda başvuru

masını önleyecek önlemlerin alınmasıdır. Örneğin yılın belli günlerinde veya bazı yıllarda çok büyük dış borç ödeyecek bir ülkede döviz borsası zaman zaman büyük sarsıntılar geçirebilir.

Konvertibilite bir ülkeye kendi parası ile ithalat, ihracat ve dış ödeme yapma imkanı vereceğinden uluslararası işlemlerde küçümsenmeyecek bir ucuzluk getirir. Paraların birbirine çevrilme giderlerinden tasarruf sağlanır. Havale masrafları azalır.

Örneğin, Japonya ticaretinin ihracatta yüzde 43, ithalatta yüzde 50'sini kendi parası ile yürütmektedir.

Konvertibilite bir ülke ekonomisinin sıhhatini ve mallarının rekabet gücünü gösteren pratik bir barometredir. Uluslararası borsalarda parası değerlenen bir ülke emisyonu arttırarak sıfır faizle borçlanma olanağı bile bulabilir.

Konvertibilite bir ülke politikacılarını veya Merkez Bankalarını emisyon konusunda durdurabilen yegane tabii engeldir. Bu açıdan bir ülke konvertibiliteye ciddi olarak geçmek istiyorsa Merkez Bankası'nı cari bütçe ve dış ödeme işlerinden ayırarak sadece müstakil bir emisyon kurumu haline getirmeyi planlamalıdır.

Her ÷lke i parasını Merkez Bankası aracılığı ile istediği kadar basarak, istediği oranda enflasyon yaratabilir. Buna karşılık, hiçbir ÷lke başka ÷lkelerin parasını istediği kadar basamaz, yani kendi parasını vererek o ÷lke parasını elde edemez. Bu durum dñnyada birbirine rahatça çevrilen paralar, konvertibl paralar, sorununu devamlı gñndeme getirmiştir.

Ekonomik sıkıntı çeken ÷lkelerde yapılacak ilk iş i ve dış işlemleri kolaylaştıran ve tasarrufları yatırımlara çevirebilen bir para sistemini ihdas etmektir.

Bu konuda içinde konvertibilite olmayan bñtñn istikrar programları önemli bir sigorta ve garantiden mahrum sayılmalıdır. Zira, yakındaki seçim sonuçlarından başka bir dñřñncesi olmayan politikacı ve yöneticiler ÷lkede konvertibilite yoksa banknot musluklarını sonuna kadar açarak ÷lkenin mali ve ekonomik dengesini halka hissettirmeden kolayca bozabilirler.

Konvertibilite sağlanmadan uluslararası para ve sermaye piyasalarından ucuz yollarla borçlanma mñmkñn olmaz, ayrıca yabancı sermaye, konvertibilite olmayan ÷lkelere kolayca gitmez. Servetlerini dışarda tutan vatandaşlar bile sadece ciddi kon-

vertibilite çalışması görürlerse yeniden servetlerini yurda getirirler.

Dış ticaretin süratle büyümesi mukayeseli avantajlar yanında konvertibiliteyi de zorunlu kılar.

Konvertibilite bir anlamda Türkiye'yi batıya bağlayan otomatik telefon sistemine benziyor. Konvertibilite, para sistemlerinin birbirine otomatik bağlanmasıdır. Paralar konvertibilite kanalıyla birleşmeden mal ve üretim ve pazarlar tam anlamda birleşemez.

AET ve Batıdaki diğer piyasa ekonomisi uygulayan ülkelerle ekonomik bütünleşmenin en önemli aracı şüphesiz sınırlı bir konvertibiliteye doğru kısa zamanda yol alınmasıdır.

IMF anlaşmasının VIII. maddesine göre cari işlemlerden doğan ödemeler için milli para karşılığı döviz sağlamayı kabul eden ülkelerin parası konvertibl sayılır. Bu yükümlülük üyelerin fona karşı olan taahhütleri ile ilgili döviz ödemelerini de kapsar. Bir taraftan, konvertibilitenin iç koşullarını hazırlarken, diğer yönde konvertibilitenin IMF anlaşması ve diğer uluslararası yükümlülükleri açısından dış koşulları saptamaya ve gerçekleştirmeye çalışmalıyız.

Üçüncü OPEC Şoku...

Petrol fiyatında son haftalarda kaydedilen düşüşler OPEC-1 ve OPEC-2 olarak bilinen 1974 ve 1979'daki şoklardan sonra OPEC-3 olarak adlandırılabilir. OPEC-3 ve diğerleri arasındaki fark fiyat hareketlerinin yönüdür. Petrol fiyatının düşmesi gelirin petrol üreticisi ülkelerden tüketicilere yeniden dağılımını sağlamaktadır. Böylece bir çok ülkenin cari işlemler pozisyonunda önemli değişiklikler olacaktır.

Aşağıdaki tablo bazı ithalatçı ve ihracatçı ülkelerde petrol fiyatının 8 dolar düşmesi ile petrol ticaretinin ve cari işlemler pozisyonunun durumunu göstermektedir.

İthalatçılar	1985	1985	Petrol Fiyatındaki
	Ham Petrol Ticaretini milyon varil/gün	Cari İşlemler \$ Milyar	Düşüşten Kayıp/Kazanç Cari İşlemler \$ Milyar
ABD	-3.3	-132.0	9.6
Japonya	-3.5	49.3	10.2
Fransa	-1.7	0.6	5.0
İtalya	-1.7	-4.2	4.8
Almanya	-2.3	13.1	6.6
Brezilya	-0.4	-0.7	1.2
Kore	-0.6	-1.2	1.8
İhracatçılar			
Suudi Arabistan	3.2	-20.0	-9.3
Venezuela	1.4	3.9	-4.0
Nijerya	1.0	-0.3	-2.9
Birleşik Arap Emir.	1.1	7.0	-3.2
Endonezya	1.0	-2.0	-2.8
Libya	1.0	-2.0	-2.8
Meksika	1.5	0.4	-4.4
İngiltere	1.1	9.5	-3.2

Tablo yalnızca petrol fiyatındaki düşüşü göz önüne almış, dünya ticaret hacmindeki büyümeyi dikkate almamıştır. Dünya ticaretinin ise petrol fiyatı yüzde 30 düştüğü takdirde ilk yıl yüzde 1, sonraki 2 yıl daha yüksek oranda artacağı tahmin edilmektedir. Kesin sonuçlar bu durumdan zararlı veya kazançlı çıkan ülkelerin kendilerini yeni gelirlerine göre ayarlama hızlarına bağlıdır.

OPEC-1 ve OPEC-2'den sonra, petrol ihracatçılarının artan gelirlerine harcamalarını uydurmaları güç olmuştur. İthalatçı ülkeler ise azalan gelirlerine hızla ayak uydurmuşlardır. Ancak ihracatçı ülkelerin, cari işlemler pozisyonunun kötü olduğu düşünülürse, düşen gelirlerine daha hızlı ayak uydurmaları beklenebilir. Bunun için ithalatlarını azaltıp, fiyat düşüşünü telafi etmek için ihracatlarını arttırmaya çalışabilirler. İlk olasılık dünya ticaretini daraltıcı bir etki yaparken, ikincisi ihracatçı ülke açısından iyi ise de, tüm ihracatçı ülkeler göz önüne alındığında petrol fiyatlarındaki düşüşü teşvik ettiği için kötüdür.

Petrol fiyatındaki düşüş büyük bir petrol ithalatçısı olan Japonya'nın cari işlemler dengesinde önemli bir iyileşmeye neden olacaktır. ABD kendi petrol üreticisi olduğu için bu durumdan pek olumlu şekilde etkilenmeyecektir. Almanya ise Avrupa ülkeleri içinde cari işlemler dengesinde en fazla iyileşme sağlayacak ülkedir. OPEC ülkelerinin cari işlemler pozisyonunun ciddi şekilde bozulması beklenmektedir. OPEC dışındaki ihracatçılardan İngiltere'nin kaybı 1985'deki kazancına eş olacaktır.

Belli başlı borçlu ÷lkelerden biri olan Meksika'nın cari işlemler dengesinde önemli bir açık oluşurken, diğ er bazı borçlu ÷lkeler fiyat düşüşünden karlı çıkmaktadırlar. Doğ u Bloku'nda durum henüz kesin değildir. Ancak Rusya'nın büyük bir petrol üreticisi olarak zarar göreceği açıktır. Böylece Rusya'nın, COMECON ÷lkelerine daha az, batılı ÷lkelere kuvvetli döviz elde edebilmek için daha fazla petrol satması beklenebilir.

Petrol fiyatının düşmesi sonucu dolar petrol ihracatçısı ÷lkelerin paraları karşısında değer kazanırken, fiyat düşüşünden istifade eden ÷lke paraları, özellikle Japon Yen'i karşısında değer kaybedebilir. Bu değerlendirme kesin değilse de, İtalyan Lirası ile Fransız Frank'ı daha önceden tahmin edildiği oranda D.Mark karşısında düşüş göstermeyebilir.

Kaynak: Lloyds Bank.

Dolaylı Vergilerde Reform: ABD Örneği...

Vergi reformunun temel ilkeleri konusundaki düşünce ve önerilerin ortak noktası daima daha geniş bir vergi tabanı, daha az indirim ve istisnalar ve daha düşük vergi oranları olmuştur.

Ancak bu fikirlerin uygulanmasında güçlüklerle karşılaşmaktadır.

Örneğin, ABD de, vergi reformunda benzer güçlükler karşısındadır. Amerikan vergi sistemi rasyonel bir vergi yapısından ziyade, çıkar gruplarının isteklerine uygun olarak getirilen birçok bağışıklık ve indirimleri içermektedir. Başkan Reagan'ın bu bağışıklık ve indirimleri azaltarak, daha düşük ve basit oranlı bir vergi yapısı getirme çabaları ise kongrede engellenmekte veya güçlüklerle karşılaşmaktadır.

ABD vergi uzmanları ABD vergi sisteminin artan oranlı olup olmadığı üzerinde durarak, bağışıklık ve indirimlere bir bütün olarak bakıldığında, sistemin kağıt üstünde artan oranlı olduğunu, aslında, gerçek vergi oranının gelirler üzerinde yüzde 25 olduğunu belirtmektedirler. 1960'ların giderek artan vergi oranları, sermaye kazançları ve kurum gelirleri üzerindeki vergiler kaldırıldıkça artık kaybolmuş bulunmaktadır.

Uzmanlar, bu durumun sonuçlarını ve özellikle ABD tasarruf haddindeki düşüklüğün sermaye gelirlerinin aşırı vergilenmesinden ileri gelip gelmediğini araştırıyorlar. Vardıkları sonuç, sermaye kazançları vergilerinin ücret gelirleri vergilerine nazaran daha fazla düşmesinin tasarruf ve yatırımlar üzerindeki etkisinin önemsiz derecede çok az olduğudur. Burada verginin, tasarruf ve yatırımın seviyesinden çok, tasarruf ve yatırım yönüne etki yaptığı gözlenmiştir.

O halde vergi reformunda esas ölçünün ne olması gerekir?

Bir seçenek, asgari vergi hadlerini yükselterek, indirim ve muafiyetleri arttırarak, vergi yükümlülüğünü azaltmak, diğer bir

seçenek ise "gelirden" ziyade "harcamaları" vergilemektir. Bunun anlamı ABD'nin katma değer vergisine geçmesidir. Katma değer vergisi ya Avrupa stili faturalı satışlara veya kurumlar vergisine dayandırılabilir.

Daha köklü bir üçüncü yol, veya her ikisinin karışımı bir yol, şahsi tüketim veya ödemeler üzerine dolaysız bir vergi koymak olabilir. Bu son seçenek, artan bir ilgi çekmekte ve American Enterprise Institute tarafından yayınlanan bir raporda "gerçek bir vergi reformu" olarak sunulmaktadır.

KDV tipi vergiler lehindeki görüşler üç noktada toplanmaktadır. Verginin idaresi kolaylaşmakta kanun daha basit ve anlaşılır hale gelmektedir. Yatırım ve tasarruf karşısında vergi nötrdür. Son olarak, fertlerin, topluma kattığından çok, aldıklarını vergilemenin daha adil olacağı ileri sürülmektedir.

Genel olarak, bütün vergiler, dolaylı dolaysız tüketimi vergilendirirler. Önemli olan ekonominin üretici ve kaynak yaratıcı fonksiyonlarını en az etkileyecek, kolay adil, yaygın ve nötr olarak işlemin gerçekleştirilmesidir.

Savunma Sanayiini Geliştirme ve Destekleme Fonu...

13 Kasım tarihli Resmi Gazete'de yayınlanan 3238 sayılı kanunla, "Modern Savunma Sanayii'nin geliştirilmesi ve Türk Silahlı Kuvvetlerinin modernizasyonunun sağlanması" amacıyla Savunma Sanayii Geliştirme ve Destekleme İdaresi kurulmuş ve bu idarenin yönetiminde bir Savunma Sanayii Destekleme Fonu oluşturulmuştur.

Fonun kaynakları, bütçe ödenekleri, alkollü içkiler ile tütün mamülleri üzerinden alınacak meblağlar, Türk Silahlı Kuvvetleri Güçlendirme Vakıflarından yapılacak transferler, Milli Piyangodan ve diğer müşterek bahislerden sağlanacak gelir, akaryakıt tüketim vergisi matrahı ile gelir (ücret geliri hariç) ve kurumlar vergileri üzerinden alınacak meblağ, talih oyunlarının işletildikleri yerlerden elde edilecek miktar, bedelli askerlikten elde edilecek gelir ve bağış yardımlarından oluşmaktadır.

Kanunda yeralan hükümlere göre Fon'un kaynakları esas olarak modern silah ve araç gereçlerin üretimi, yurt içinden ve dışından tedariki, kamu ve özel sektörce yabancı sermaye ve teknoloji katkısı ile savunmaya yönelik üretim tesisleri kurulması vb. gibi amaçlar için harcanacaktır. Bu harcamanın esaslarının Başbakan'ın başkanlığında Genelkurmay Başkanı ve Milli Savunma Bakanı'ndan oluşan Savunma Sanayii İcra Komitesi tarafından tesbit edileceği öngörülmüştür, ancak Kanunda yer alan ifadelerden, bu harcamanın yurtiçi ve dışından alım yapmak, kredi vermek, yerli ve yabancı sermayeli şirketler kurmak veya bunlara iştirak etmek şeklinde olacağı anlaşılmaktadır.

Bakanlar Kurulu, Fon kaynakları arasında yeralan akaryakıt tüketim vergisi mükelleflerinin akaryakıt tüketim vergisine esas matrah üzerinden hesaplayacakları meblağın nisbetini yüzde 3, talih oyunlarının işletildiği yerlerden elde edilecek payın, gayrisafi hasıllardan ayrılacak meblağın yüzde 30'u olarak tesbit etmiştir. Gelir ve kurumlar vergisi mükellefleri ise, gelir ve kurumlar vergileri üzerinden yüzde 3 nisbetinde bir meblağı fon payı olarak ayıracaklardır.

Balık Ticaretinde Sorunlar...

Denize sahili olan ülkelerin, İstisna Ekonomik Bölgeler adı verilen ve sahilden 200 Mile kadar uzattıkları bölgelerde avlanmalarına dair yeni deniz rejiminin balık avcılığı bakımından bazı sorunlar yarattığı bir gerçektir. Zira dünya balık üretiminin yüzde 95'lik kısmı bu bölgelerden sağlanmaktadır. Netice olarak, yeni deniz rejiminin yerleşmiş bazı kaideleri bozduğu ve bunların yerine yenilerini koyduğu göze çarpmaktadır. Bu konu OECD'nin Ticaret Komitesin'de de görüşülmüştür.

Eski Rejim zamanında, 6-12 mil arasında bulunan kara suları dışında, isteyen ülke balık avcılığı yapabiliirdi. Kara suları dışındaki denizler müşterekti ve bu sahada balık avcılığı serbest rekabete dayanıyordu. 1960'lı ve 1980'li yıllarda balıkçılık tekniğindeki süratli gelişmeler dolayısıyla ve özellikle uzak sulara balık avlanmaya giden balıkçılık filolarının geliştirilmesi ile konu daha da ehemmiyet kazanmıştır.

Şili, Peru ve Ekvador gibi bazı ülkelerin kara suları daha 1950'lerde 200 mile çıkartılmıştı. Ne varki, sonradan istisna, kaide oldu. 1982 yılında 158 ülke Yeni Deniz Kanunu ile münhasıran Ekonomik Sahalarını 200 mile çıkartmıştı. Bu sebeble açık deniz balıkçılığı sahil balıkçılığına dönüşmeye başlamıştır. Bu yeni mevzuatla kârlı çıkan OECD ülkeleri, Kanada, Yeni Zelanda, ABD'dir. Bu mevzuattan kârlı çıkan devletlerin balık avcılığında ilerleme tabiatıyla birdenbire olmayacaktır. Bu ülkeler, kendi sahalarına giren bölgelerde avlanmak için belki de tecrübesi olan devletlerle müşterek yatırımlara girmek zorunda kalacaktır.

Yeni Rejimden önce balık avcılığında sağlanan miktarın üçte biri uluslararası ticaret konusuydu. Yeni Rejimde ise bu oran takriben yüzde 20 civarındadır.

Çok taraflı Ticaret Müzakerelerinin yapılması sırasında, balık müstahzarları üzerindeki en çok kayrılan ülke tarifesi yüzde 6.5'tan yüzde 4.1'e indirilmişti.

Sanayileşmiş Ülkelerde Tarife Ortalamalarını Gösterir Tablo Aşağıdadır

Maddeler	Tokyo görüşmelerinden		Azalma %
	Önce %	Sonra %	
Balık Mamulleri	6.5	4.1	37
İşlenmiş	6.3	4.0	37
İşlenmemiş	9.2	6.3	31

Tarifelerdeki azalmaya rağmen, tarifelerle ilgili diğer sorunlar da balık mamulleri ticaretine engel teşkil etmekteydi.

Kota sistemi tatbik edildiğinde, belirli bir kota dahilinde yapılan ithalat için daha düşük tarife uygulanmaktadır.

Kotaların kullanılması, başlıca ithalatçı ülkeler için periodiktir. Memleket içinde, balık mamullerine bir ilgi gösterildiği zaman bu kotalar konabilmektedir. Yeni Deniz Rejimi ile kota sisteminin kullanılmasının artacağına dair bir belirti bulunmamaktadır.

Balık avcılığında Tarife dışı engellerin tatbikinin meydana getirdiği sorunlar, kotaların tatbikinden meydana gelenlerden daha karmaşıktır. Bur defa tarife dışı engelleri ve bunların balık ticaretine verdiği zararları tesbit etmek daha zordur. Tarife dışı engellerin başlıcaları şunlardır:

Lisans: OECD ülkelerinin yarısından fazlası tarafından kullanılmaktadır. Yeni Deniz Hukuku ile lisans sistemi bir ticaret politikası aleti olarak kullanılmaktadır.

- Standartlar: Sağlık mevzuatı, sağlık veya mamülün spesifikasyonu, ambalajlamada kullanılır.

Bunların takibi ticarete engel teşkil edebilmektedir.

- İhracat Tedbirleri: İhracatı teşvik primleri veya direkt ihracat primleri olarak kullanılır. Hükümetler genellikle direkt ihracat primleri vermekten kaçınmaktadırlar.

- Mali Yardım: OECD'nin birçok üyesi, balıkçılık sanayiine direkt mali yardımda bulunur. Yeni Rejimin getirdiği meseleleri hafifletmek için bu yardım yapılmaktadır. Yeni getirilen rejim, sahil devletlerine, fazla balık avlanmasına mani olunması imkanlarını getirmektedir. İyi bir tanzimle, balık avcılığı arttırılabilir ve böylece uluslararası sahada daha çok balık ticarete konu teşkil edebilir ve dolayısıyla uluslararası rekabet artabilir.

Bugün balık sanayiinde engellerin ortadan kaldırılarak ticaretin serbestleştirilmesine her zamankinden daha fazla ihtiyaç bulunmaktadır.

Baker Planı...

Gelişmekte olan borçlu ülkelerin bugün karşılaştıkları güçlükler ABD Hazine Bakanı James Baker'in altı ay önce ortaya attığı planın uygulanması için hemen harekete geçilmesi gerektiğini göstermektedir.

Klasik yaklaşıma göre borç stratejisi ödemeler dengesinin düzeltilmesi, ihracatın artırılması ve ithalatın azaltılmasına dayanmaktadır. Çeşitli dozajlarda belli başlı borçlu ülkelerce bu klasik yöntem uygulanmıştır. Bunlardan birçoğu iç kaynaklarını ihracat için üretime kanalize etmeyi başarmışlar, hem sanayi malı hem de hammadde ihracatlarını arttırmışlardır. Borçlu ülkelerin bir kısmında ise rekabetçi bir döviz politikası uygulayamamaları, gelişmiş ülkelerde kalkınma hızının yavaşlaması ve korumacılığın artması, Latin Amerika ülkelerinin ihracat fiyatlarının düşmeye devam etmesi nedenleri ile, 1985 de ihracat dolar değeri artmamış hatta 1984'ün altına inmiştir. Bu durum ticaret dengesinde iyileşme sağlanabilmesi için ithalatta önemli bir kısıtlamayı gerek-

tirmiştir. Klasik uyum stratejisi birkaç yönden eksik olarak nitelendirilmektedir. Borçlu ülkelerin bazıları ekonomilerini stabilize ederken, bütçe ve kamu kesimi açıkları ile enflasyon sorun olmaya devam etmiş, kişi başına GSMH tüm Latin Amerika ülkelerinde kriz öncesi seviyenin çok altına inmiştir.

Öte yandan Latin Amerikalı yatırımcıların kendi ülkeleri dışındaki bankalardaki hesapları kabarmış, dış ülkelerdeki gayrimenkulleri ve devlet yatırımları hızla artmıştır. Bu ülkelerin kendi vatandaşları tasarruflarını yurt dışında değerlendirirken yabancı kreditorler daha fazla kredi vermeye yanaşmamaktadırlar.

Baker Planı, borçlu ülkelere büyümeye yönelik yapısal reformların teşviki ile bu sorunlara çözüm önermektedir. Baker Planı sadece yurtiçi yatırımlar için yurtiçi ve yurtdışı sermayenin harekete geçirilmesi ve ekonomik kalkınma arasındaki zorunlu ilişkiyi değil, borç alan ülke politikaları ile kurumsal düzenlemeler ve yatırımlar ile büyüme arasındaki ilişkiyi de gözönüne almaktadır. Stabilizasyon ile makro seviyede talep yönetimi devamlı bir büyümeyi sağlayabilmek için gerekli

fakat yeterli şartlar değillerdir. Yeni stratejiye göre mikro seviyede kamu sektöründe negatif tasarrufa son verilmeli, etkin bir yönetim uygulanmalı, özel sektörde ise fiyat, ücret, döviz ve kredi kontrolleri libere edilmelidir. Bunlara ek olarak dış ticarete ihracat aleyhine eğilimler kaldırılmalı, yabancı yatırımcılar için uygun ortam yaratılmalı, mali piyasalarda kurumsal reform gerçekleştirilmeli, krediler gerçek verim haddine göre dağıtılmalıdır. Bu reformların gerçekleşebilmesi için hkmet bürokrasi ve statskoya karşı olmalı, reformlar için teşvik sağlamalıdır. Dış kreditorler bu konuda hızlandırıcı bir rol oynayabilirler. Dünya Bankası kendi mali kaynaklarının yanısıra uzmanlarını da kullanarak uygun politikaların dizaynında ve uygulanmasında yardımcı olabilirler. Öte yandan IMF'in makro ekonomik stabilizasyon konusundaki deneyimlerinden de faydalanılabilir. Ayrıca ticari bankalar paralarının daha iyi kullanımını sağlamak için Banka ve IMF ile ilişki içinde olmak istemektedirler. Banka'nın Baker Planı altında görevini tam anlamı ile yapabilmesi için ye ülkelerin hkmetlerinin yol göste-

rici ve destekleyici olması gerekmektedir. Banka da ülkelere amaçların ve taahhütlerin belirlenmesinde yardımcı olmalı ve taahhütlere uymayan ülkelere desteği kesmelidir.

Banka'nın Baker Planı'na göre borçlu ülkelere kredi arttırımı için yeterli finansman kaynağı vardır. Ancak, 1987 sonunda sermaye arttırımı gerekebilir. Üye ülkelerin ve özellikle ABD'nin desteği Banka'nın etkin çalışıp çalışmamasına bağlıdır. Borçlu ülkeler için iç ve dış makro ekonomik stabilite çok önemli olduğuna göre, IMF ile Dünya Bankası'nın tavsiye ve programları birbirlerini destekleyecek ve tutarlı olacak şekilde koordine edilmelidir. Bu nedenle karşılıklı bilgi alışverişi hızlandırılmalı, yöneticiler ve staff seviyesinde analizler yapılmalı ve performans tahlillerinde ortak sorumluluk alınmalıdır. Baker Planı'na göre endüstrileşmiş ülke hükümetlerinden direkt kredi beklenmemektedir. Bunların daha çok ihracat kredi kuruluşları vasıtası ile Plan içinde yer almaları istenmektedir. Daha da önemlisi endüstrileşmiş ülkelerin kendi ekonomik gelişmelerini tatmin edici bir seviyede tutmaları piyasalarını geliştirmekte olan ülkelere açmalarıdır. Kısacası Baker Planı sa-

dece gelişmekte olan ülkelerin değil, endüstrileşmiş ülkelerin de ekonomik gelişmeyi hızlandıracak politikalar uygulamalarını ve ticari engelleri kaldırmalarını önermektedir.

Bu politikalara uluslararası faiz oranlarının düşürülmesi de eklenmelidir. Örneğin, kısa vadeli faiz oranlarında yüzde 1 oranındaki indirim 10 Latin Amerika ülkesinin net faiz ödemelerini 2 milyar dolar azaltmaktadır. Zaten geçen 18 ay zarfında dolar faiz oranının düşmesi ile faiz yükü bir miktar hafiflemiştir.

Baker Planı Dünya Bankası ve IMF'in onayını almıştır. Ayrıca belli başlı ticari bankalar da prensipte ihtiyaç duyulduğu takdirde yeni para yaratmayı kabul etmişlerdir. Sadece endüstrileşmiş ülkeler henüz niyetlerini açıklamamışlardır.

Tüm dış kreditorlerin bu Plan dahilinde oynayacakları roller şöyle özetlenebilir: Dünya Bankası, makro ekonomik ve yapısal politikaların uygulanması ve dizaynındaki deneyimi; IMF, stabilizasyon ve ödemeler dengesi finansmanı konularındaki tavsiyeleri; endüstrileşmiş ülkeler, özel finansman imkanları, ihracat kredi

politikaları, dünya ekonomisinde liderlik pozisyonları; ticari bankalar; Banka ve IMF ile ilişkili olarak borç verme kapasiteleri.

Kaynak: World Financial Markets

Amerika Sanayileşmede Geri Kalıyor....

Birçok ülke ile olduğu gibi Japonya'nın ABD ile ticaret bilançosu da devamlı olarak Japonya'nın lehine gelişmektedir. Bu sebeple iki ülke ekonomisinde araştırma yapan eksperler, Amerika aleyhine gittikçe büyüyen bu ticaret bilançosu açığının sebepleri ve bu açığı azaltmanın çareleri üzerinde durmaktadırlar.

ABD, üretim masraflarını düşürmek için, dahilde geliştirdiği yüksek teknolojiyi deniz aşırı ülkelere götürmektedir. Ancak bunu yapan ABD, yüksek teknoloji sayesinde bu ülkelerde sanayi gücünü alabildiğine geliştirmektedir. Sonunda, ABD ergeç kendine çevrilecek bir silahı deniz aşırı ülkelerin eline vermiş olmaktadır.

Eksperler, ABD'nin başkalarını tenkit etmeden önce Amerikan politikacılarının kendilerine bakmalarını tavsiye etmektedir. ABD'ye Japonya'nın ihracatını kısıtlamak ve Amerikan mallarına Japon pazarını açmaktan daha mühim mesele vardır. O da ABD'nin sanayini iki ayağı

üzerinde durabilecek kadar sağlamlaştırmasıdır.

Örnek istiyorsanız çelik sanayine bakın. Çelik sanayini korumak için konulan ithalat kotalarına rağmen, Amerikan çelik sanayinin kendini toparlaması şansı pek azdır. Diğer bazı sanayi kolları da çelik sanayinin durumundan fazla farklı değildir.

1985 Temmuz başlarında Amerikan Telephone Telegraph Co. 875 işçisine yol verdiğini ve başlıca telefon üretimini Singapur'a naklettiğini bildirmişti. Bu bildiri oldukça şaşırtıcıydı ve bu ABD'nin sanayileşmekten vazgeçmesinin başlangıcından başka birşey değildi.

ABD'de şahsi bilgisayarların imalinde kullanılan parçalar dahi dışarda imal edilip ithal ediliyor.

Bu gelişmelerin nedeni doların kıymet kazanmasıydı. Doların ortalama yılda yüzde 30 değer kazanması, ABD'nin ihracatını güçleştiriyor ve üretimini maliyet masraflarını düşürmek için deniz aşırı ülkelere kaydırıyordu. Bu hata idi. ABD politikacılarının bu durumu sadece Japon piyasasının ABD mallarına kapalı tutulmasına bağlaması büyük bir hatadır. ABD'nin

ticaret bilançosu açığı sadece Japonya ile değildir. ABD'nin 17 milyon nüfuslu Taiwan'la dahi ticaret bilançosu açık vermektedir.

ABD'de haberleri dinleyen herkes Japonya'nın ABD'den sanki hiçbir şey almadığını zanneder. Oysaki Japonya, Kanada'dan sonra ABD'nin en iyi müşterisidir. Geçen yıl Japonya ABD'den 23.8 milyar dolarlık ithalat yapmıştır ve ABD'nin tarım ürünleri ihracatının yüzde 17'sini Japonya almaktadır. Pahalı olmasına rağmen Japonya sığır etini Avustralya yerine ABD'den almaktadır.

ABD sanayiine dikkat edilmesse çökecektir. Dünya politik liderleri bu konuya dikkatlice eğilmelidir. Bu, bütün hür dünya ülkelerinin menfaatinedir. ABD sanayii çöktüğü an, Japonya ve diğer başlıca ekonomiler büyük sıkıntıya düşecektir.

Amerika'nın sanayileşmeye sırt çevirmesi gün geçtikçe artmaktadır. Son ABD istatistikleri her ay, imalat sanayiinden 20.000-30.000 kişinin işini kaybettiğini göstermektedir. Bunlar ürkütücü ve korkutucu işarettir.

ABD teknolojisinin denizaşırı ülkelere verilmesi nedeniyle ABD'de imal edilen malla, denizaşırı ülkelerin ABD pazarla-

rında o teknoloji altında imal ettiği mal birbirine rekabet eder hale gelmektedir. Bunun en canlı misali televizyon ve otomobil imalatıdır.

Amerikan sanayiinin bozulmasının sebeplerini inceleyenler aşağıdaki noktalara da değinmektedirler.

Denizaşırı ülkelerdeki üretime Japonya da karşı değildir. Nitekim Japonya'da da birçok firmalar, üretimlerini el emeğinin daha ucuz olduğu Asya ülkelerine kaydırmaktadır. Bu şekilde kaydırmalar hem uluslararası ekonomik yaşamı desteklemekte, hem de zenginlikleri birbirine yaymaktadır. Ne varki Japonya'nın bu hareketini, ABD'nin ticaret bilançosunun açık vermesinin başlıca sebebi olarak göstermek yanlıştır.

İki ülke arasındaki ticaret bilançosunun ABD aleyhine gittikçe artması konusunda yorumda bulunanlara göre, ne yapmak gerektiği üzerinde de tavsiyelerde bulunulmaktadır.

ABD ekonomisi politikacıların görüşlerinden ziyade Amerikan ekonomisine yön veren idarecilerle yürütülmeli denilmekte ve Amerikalılara teşebbüs fikrini yeniden geri getirmeleri gerektiği hatırlatılmaktadır. Nitekim ABD'nin en büyük tıraş bı-